

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ КАРНОГО РОЗШУКУ З ОРГАНАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

БІЛЯЄВ Володимир Олександрович - кандидат юридичних наук, доцент доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету кримінальної міліції Донецького юридичного інституту МВС України

УДК: 343.97

В статті розглянуті сучасні проблеми взаємодії працівників служби уголовного розшуку та слідчих у процесі виробництва. Проаналізовані теоретичні питання взаємодії оперативних та слідчих підрозділів. Зазначено суттєві проблеми практичного взаємодіяння між ними, котрі пов'язані з невідповідністю нормативно-правового регулювання.

Ключові слова: досудове розслідування, оперативно-розшукове забезпечення, кримінальне провадження, слідчо-оперативна група, підрозділи карного розшуку.

Підрозділи карного розшуку ОВС України здійснюють взаємодію органами досудового розслідування під час реагування на повідомлення про вчинення кримінального правопорушення, при реалізації матеріалів оперативної розробки відносно осіб, які готують вчинення злочинів та під час вирішення задач кримінального провадження. Однією з головних новацій, що запроваджені в діяльність оперативних та слідчих підрозділів внаслідок набуття чинності новим кримінальним процесуальним законодавством є нормативне закріплення більш тісних, ніж це було раніше, форм взаємодії між оперативним працівником та слідчим. Фактично, мова йде про набуття суб'єктами оперативно-розшукової та кримінально-процесуальної протидії злочинності умовної функціональної універсальності під час кримінального провадження, адже вперше,

законодавством закріплено: 1) можливість ініціювання та здійснення слідчим негласних слідчих дій, які за своєю природою є, переважно, оперативно-розшуковими заходами; 2) набуття оперативним працівником повноважень слідчого під час виконання доручень на здійснення гласних та негласних слідчих (розшукових дій). Таким чином, набули процесуального характеру негласні засоби і методи оперативно-розшукової діяльності та можливості їх більш ефективного використання з метою викриття злочинців та притягнення їх до відповідальності.

Реформування основ взаємодії оперативних підрозділів та органів досудового розслідування засновано на певних принципах, що визначають загальні умови їх сумісної діяльності. Серед них основними є:

1. Відповідальність слідчого за швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень, його самостійність у процесуальній діяльності, втручання в яку осіб без законних на те повноважень забороняється.

2. Сумісна відповідальність на начальників територіальних ОВС та органів досудового розслідування за належну організацію взаємодії слідчих підрозділів з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ [1].

На стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень реалізується основний обсяг завдань кримінального провадження. На цьому етапі взаємодія слідчого та оперативних працівників є найбільш активною, адже пов'язана з сумісним доку-

ментуванням злочинних дій. Повноваження суб'єктів кримінального провадження (оперативний працівник, який набуває повноважень слідчого також є суб'єктом кримінального провадження) закріплені законодавчо та конкретизовано в нормативних актах МВС України. Отже, вирішення проблем, пов'язаних із запровадженням у практичну діяльність ОВС нового законодавства, потребує докладного аналізу нормативно-правових положень, що регламентують питання взаємодії між оперативними та слідчими підрозділами.

Проблеми взаємодії оперативних підрозділів з органами слідства вивчались більшістю сучасних українських вчених, переважно, в контексті комплексних досліджень важливих напрямів протидії злочинності засобами оперативно-розшукової діяльності. Серед них потрібно, зокрема, відзначити праці докторів наук К.В. Антонова [2], В.Я. Горбачевського [3], О.Ф. Долженкова [4], Д.Й. Никифорчука [5], В.Л. Ортинського [6], М.А. Погорецького [7], О.П. Снігерьова [8], М.Л. Шелухіна [9] та ін. Особливості взаємодії оперативних та слідчих підрозділів під час реалізації матеріалів ОРД увійшли до предмету дисертаційного дослідження професора Душейко Г. О. [10]; питання оперативно-розшукового забезпечення кримінального судочинства були вивчені у кандидатських дисертаціях О.А. Доброродного, С.О. Долженкова, В.В., Ю.М. Крамаренко, С.Ю. Мироненко, П.М. Павлика, В.М. Рудіка та ін. [11; 12; 13; 14; 15; 16]; взаємодію слідчих та оперативних підрозділів в якості окремого предмету дослідження складають кандидатські дисертації Н.І. Дідика [17], В.В. Іванова [18], Є. В. Лузогубенко [19].

Проте, незважаючи на значну кількість наукових праць, у яких знайшли висвітлення різноманітні аспекти та особливості взаємодії між оперативними та слідчими підрозділами ОВС, сьогодні, загалом, бракує комплексного дослідження загальних проблем взаємодії слідства з підрозділами карного розшуку під час протидії злочинності. Окремим питанням, яке пов'язане з діяльністю усіх оперативних підрозділів ОВС під час взаємодії зі слідством, є запровадження в практичну діяльність нормативних поло-

жень МВС, що регламентують порядок такої взаємодії. Це, в свою чергу, додатково актуалізує нагальну необхідність дослідження означених у статті проблем.

Метою статті є аналіз теоретичних та нормативно-правових питань взаємодії підрозділів карного розшуку ОВС України з органами досудового розслідування під час кримінального провадження з метою з'ясування недоліків організації протидії злочинності внаслідок запровадження в практичну ОВС кримінального процесуального законодавства.

Взаємодія оперативних підрозділів з органами досудового розслідування розпочинається з часу реагування їх сумісними силами на повідомлення про вчинення злочину (у складі чергової СОГ), або під час реалізації оперативним підрозділом матеріалів оперативно-розшукової діяльності в стадії початку кримінального провадження. Кримінальний процесуальний закон передбачає мінімальний проміжок часу між одержанням ОВС інформації про вчинення кримінального правопорушення та початком досудового розслідування, яке відповідно до ст. 214 КПК має розпочатись протягом 24 годин з моменту отримання такого повідомлення.

Відповідно до законодавства, що діяло до набуття чинності новим КПК, взаємодія оперативних підрозділів з підрозділами слідства розглядалась науковцями, загалом, в контексті оперативно-розшукового забезпечення кримінального судочинства (дослідчої перевірки; порушення кримінальної справи; досудового слідства; судового розгляду кримінальної справи; виконання покарань), як система заходів, що здійснюються суб'єктами ОРД з метою створення оптимальних умов встановлення об'єктивної істини, припинення та нейтралізації протидії кримінального середовища, виконанню функції захисту (безпеки) учасників кримінального процесу, реалізації принципу невідворотності відповідальності осіб винних у вчиненні злочинів [16, С. 47-48].

Ми вважаємо, що з набуттям чинності Кримінального процесуального кодексу України, враховуючи нормативно-право-

ві вимоги останнього, потрібно вести мову про оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження в залежності від його стадій – досудового розслідування та судового провадження. При цьому нормами КПК передбачено процесуальні підстави для взаємодії оперативних підрозділів з органами досудового слідства як на стадії досудового розслідування (у статтях 40, 41 КПК), так під час судового провадження. Так, зокрема, стаття 333 КПК, якою передбачається застосування заходів забезпечення кримінального провадження під час судового провадження, передбачає, що суд може надати доручення органу досудового розслідування провести певні слідчі (розшукові) дії, які здійснюються в порядку, передбаченому главами 20 та 21 КПК. У той же час КПК не передбачає можливості надання судом відповідних доручень, безпосередньо, оперативним підрозділам, хоча стаття 7 закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» передбачає обов'язок оперативних підрозділів виконувати ухвали суду про проведення оперативно-розшукових заходів.

Таким чином, оперативно-розшукове забезпечення кримінального провадження є системою оперативно-розшукових заходів, гласних та негласних слідчих (розшукових) дій, що здійснюються суб'єктами ОРД під час досудового розслідування та судового провадження в межах доручень уповноважених кримінальним процесуальним законодавством суб'єктів з метою створення потрібних умов для встановлення об'єктивної істини, подолання протидії з боку злочинців, захисту учасників кримінального провадження та сприяння реалізації принципу невідворотності відповідальності осіб, які вчинили злочин. Порядок організації взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів під час виконання останніми відповідних доручень регламентується Інструкцією з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень (далі – Інструкція) [1].

За результатами аналізу Інструкції потрібно виділити три організаційно тактичні

форми взаємодії оперативних працівників підрозділів карного розшуку з органами досудового розслідування: 1) під час реагування на заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення; 2) при реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності; 3) під час кримінального провадження на стадіях досудового розслідування та судового провадження.

Перша форма, якою, на перший погляд, визначається до процесуальний спосіб організації взаємодії між розглядуваними суб'єктами, передбачає сумісну діяльність слідчого та оперативного працівника карного розшуку при надходженні до ОВС заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення з метою реагування на них. Взаємодія між ними здійснюється у складі слідчо-оперативної групи (далі – СОГ), керівником якої являється слідчий. Загальна координація СОГ здійснюється черговий територіального органу внутрішніх справ. У той же час, Інструкцією не визначено послідовності дій слідчого у складі СОГ та начальника слідчого підрозділу щодо внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДС), що впливає на визначення юридичного факту початку досудового розслідування. Нормативно не вирішено залишається питання початку реагування на повідомлення про злочин, адже законодавчо допустимими при цьому є два відмінні варіанти:

1) Надходження до ОВС заяви та повідомлення про злочин – внесення відповідних даних до ЄРДС (факт початку розслідування) – фактичне реагування шляхом виїзду СОГ на місце події та безпосередня перевірка даних, що надійшли шляхом проведення огляду місця події, опитувань очевидців тощо;

2) Надходження до ОВС заяви та повідомлення про злочин – прибуття СОГ на місце події – внесення відповідних даних до ЄРДС у разі підтвердження даних, що містяться у заяві чи повідомленні, у результаті здійснення невідкладних дій на місці злочину.

Проте, до процесуальний характер взаємодії слідчого та працівника карного роз-

шуку в складі чергової територіального ОВС СОГ є досить умовним. При цьому загальна конструкція статті 214 КПК передбачає пріоритетність невідкладного внесення слідчим відомостей до ЄРДС після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення. Отже, потрібно зазначити, що взаємодія між зазначеними суб'єктами під час реагування ОВС кримінальні правопорушення, фактично, здійснюється у кримінальному провадженні, тобто має процесуальну якість.

Відповідно до розділу 4 Інструкції для досудового розслідування тяжких, особливо тяжких злочинів, а також кримінальних правопорушень, які викликали значний суспільний резонанс утворюється слідчо-оперативна група. Керівником СОГ є слідчий, який визначений начальником слідчого підрозділу. До складу СОГ, як правило, мають входити працівники карного розшуку, які брали участь в огляді місця події (п. 4.3 Інструкції). При цьому забороняється здійснювати заміну оперативних працівників, що включені до складу слідчо-оперативної групи, без узгодження зі слідчим (керівником групи) або керівником органу досудового розслідування (п. 4.4 Інструкції). Проте, ми вважаємо такий підхід помилковим, адже він суперечить організаційним основам діяльності підрозділів карного розшуку, яка будується за двома головними організаційними принципами спеціалізації – лінійним (протидія окремим видам злочинів або спеціалізація в окремих напрямках роботи) та оперативно-територіальним (комплексне оперативне обслуговування території населеного пункту за місцем дислокації ОВС). Таким чином, порушуються загальні принципи наукової організації системи структурно-функціональної побудови підрозділів карного розшуку, в основі якої має бути покладено оптимальний розподіл обов'язків між оперуповноваженими на основі попередньо визначеної спеціалізації. Як наслідок, нормативно закріплюється можливість залучення до складу СОГ, яка створюється з метою розслідування, наприклад, згвалтування працівників «майнового» відділення та навпаки, що, загалом, не сприяє опти-

мальній організації протидії злочинності силами карного розшуку.

В Інструкції закріплено, що оперативне супроводження досудового розслідування забезпечується з моменту створення СОГ і до ухвалення судом вироку або постановлення ухвали, які набрали законної сили, а також у разі закриття кримінального провадження. Діяльність слідчо-оперативної групи здійснюється на підставі планів проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, у яких відображаються версії учинення кримінального правопорушення, конкретні виконавці та терміни виконання. Працівники карного розшуку, які включені до складу відповідних СОГ мають щотижнево інформувати слідчого про стан виконання наданих письмових доручень та запланованих заходів та надавати на його вимогу документи, що підтверджують обсяги проведеної ними роботи (п. 5.2 інструкції). Ми вважаємо, що зазначена норма сприятиме порушенню важливих управлінських принципів функціонування оперативного підрозділу, адже при цьому мова, фактично, йде про створення додаткової керівної ланки в особі слідчого, який до того ж структурно перебуває у складі іншого підрозділу. Такий підхід, на нашу думку, є невиправданим з організаційної точки зору та суперечить вимогам Кримінального процесуального кодексу України, яким не передбачена можливість контролю слідчим запланованих заходів (під якими потрібно розуміти оперативно-розшукові заходи, а не слідчі (розшукові) дії) та обсягів проведеної щодо них роботи. До того ж, норми КПК передбачають лише: 1) повноваження слідчого та прокурора доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій оперативним підрозділам (ст. 40 і ст. 36 КПК); 2) обов'язковість виконання оперативним підрозділом доручення слідчого та прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 41 КПК); 3) повноваження оперативних підрозділів здійснювати слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора (ст. 41 КПК).

Розглянувши підняті у статті питання, ми прийшли до наступних висновків:

1. Недосконалість чинних норм, що регламентують питання організації взаємодії підрозділів карного розшуку з органами досудового розслідування під час кримінального провадження не сприяє ефективній реалізації завдань щодо протидії злочинності їх сумісними зусиллями.

2. Нормативні положення МВС України, що регламентують порядок взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами ОВС у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень потребують суттєвого удосконалення. При цьому мають бути враховані наукові принципи організації діяльності оперативних та слідчих підрозділів.

Література

1. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень : Наказ МВС України від 14.08. 2012р № 700 від 14.08. 2012р.

2. Антонов К.В. Проблеми використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному судочинстві // Проблеми оперативно-розшукової діяльності й забезпечення прокурорського нагляду за її законністю: Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. – Луганськ: РВВ ЛІВС, 2000. – С. 194-208.

3. Горбачевський В.Я. Теоретико-прикладні засади розкриття умисних вбивств з кваліфікуючими ознаками: Автореф. дис. .. д.ю.н.: 12.00.09 / КНУВС. – К., 2009. – 34 с.

4. Долженков О.Ф. Теоретичні проблеми становлення політики протидії створенню інфраструктури злочинного світу засобами оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ: Автореф. дис. .. д.ю.н.: 21.07.04 / НАВСУ. – К., 2002. – 31 с.

5. Никифорчук Д.Й. Теоретичні та організаційно-тактичні засади протидії незаконному обігу наркотичних засобів оперативними підрозділами міліції України: Автореф. дис. .. д.ю.н.: 12.00.09 / КНУВС. –

К., 2010. – 36 с.

6. Ортинський В.Л. Теоретичні основи, правові та організаційні проблеми протидії нелегальній економіці засобами оперативно-розшукової діяльності: Автореф. дис. .. д.ю.н.: 21.07.04 / НУВС. – Харків, 2004. – 36 с.

7. Погорецький М.А. Теоретичні і практичні проблеми використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному процесі: Автореф. дис. .. д.ю.н.: 12.00.09 / КНУВС. – К., 2006. – 36 с.

8. Снігерьев О.П. Діяльність органів внутрішніх справ на залізничному транспорті щодо боротьби з організованими злочинними групами: Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09 / кафедра ОРД ОВС НУВС. – Х.: НЮА України ім. Я. Мудрого, 1996. –34 с. (захист 26.грудня 1996 р.)

9. Шелухін М.Л. Оперативно-розшуковий захист особи, власності та державних інтересів органами внутрішніх справ на залізничному транспорті: Автореф. дис. .. д.ю.н.: 12.00.09 / ОДУВС. – Одеса, 2010. – 38 с.

10. Душейко Г.О. Організаційно-тактичні основи реалізації оперативно-розшукової інформації в стадії порушення кримінальної справи: Дисс. ... канд. юрид. наук: 21.07.04. – Х., 2001. – 276 с.

11. Добродній О. А. Оперативно-розшукове забезпечення розслідування вбивств на замовлення, вчинених з корисливих мотивів у сфері підприємництва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / О. А. Добродній. – Дніпропетровськ : ДДУВС, 2011. – 20 с.

12. Долженков С. О. Оперативно-розшукове забезпечення кримінального судочинства підрозділами боротьби з економічною злочинністю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / С. О. Долженков – Львів : ЛьвДУВС, 2011. – 20 с.

13. Крамаренко Ю.М. Правові, організаційні та тактичні аспекти забезпечення безпеки учасників кримінального судочин-

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто сучасні проблеми взаємодії працівників служби карного розшуку та слідчих під час кримінального провадження. Проаналізовано теоретичні питання взаємодії оперативних та слідчих підрозділів. Зазначено на суттєвих проблемах практичної взаємодії між ними, які пов'язані з недоліками нормативно-правового регулювання.

SUMMARY

In article modern problems of interaction of employees of service of criminal investigation department and investigators in time criminal productions are considered. Theoretical questions of interaction of operational and investigative divisions are analysed. Vital issues of practical interaction between them which are connected with imperfection of standard and legal regulation are noted.

ства: Автореферат дис. ... к. ю. н.: 21.07.04 / ЗІО МВС України, кафедра ОРД та СТ: Х.: НУВС, 2005. – 19 с.

14. Мироненко С.Ю. Правові та організаційно-тактичні особливості оперативно-розшукового забезпечення розслідування вбивств на замовлення, пов'язаних з економічною діяльністю: Автореферат дис. на здобуття наук. ступеня к.ю.н.: 12.00.09/ ЛьвДУВС. – Львів, 2009. – 24 с.

15. Павлик П. М. Оперативно-розшукове забезпечення розслідування злочинів у досудових стадіях кримінального процесу: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 21.07.04 «Оперативно-розшукова діяльність» / П. М. Павлік. – К, 1998. – 19 с.

16. Рудік В. М. Оперативно-розшукове забезпечення кримінального судочинства у справах про корисливо-насильницькі злочини : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 21.07.04 «Оперативно-розшукова діяльність» / В. М. Рудік. – Д. : ДДУВС, 2006.

17. Дідик Н. І. Адміністративно-правові засади взаємодії слідчого ОВС з підрозділами кримінальної міліції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Н. І. Дідик. – Одеса : ОДУВС, 2008. – 20 с.

18. Іванов В.В. Взаємодія оперативних підрозділів органів внутрішніх справ і слідчого на досудових стадіях кримінального процесу: Автореферат дис. ... к.ю.н.: 21.00.06 / НАВСУ, Кафедра теорії та практики оперативної роботи.- К.: НАВСУ, 1998. – 19 с.

19. Лузогубенко Є. В. Взаємодія оперативних та слідчих підрозділів при розкритті злочинів пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Є. В. Лузогубенко. – Київ : НАВС, 2011. – 19 с.